

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБКИ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ

Бойчук І.Д., Хомік Є.В.

Комунальний вищий навчальний заклад «Житомирський базовий фармацевтичний коледж ім. Г.С. Протасевича» Житомирської обласної ради

Інформація про авторів *Хомік Євгеній Володимирович*, директор КВНЗ «Житомирський базовий фармацевтичний коледж ім. Г.С. Протасевича», заслужений працівник освіти України;

Бойчук Ірина Дмитрівна, заступник директора з навчальної роботи КВНЗ «Житомирський базовий фармацевтичний коледж ім. Г.С. Протасевича», кандидат педагогічних наук.

Анотація У статті стисло охарактеризовано основні методологічні підходи: концепцію студентоцентрованого навчання, методологію Тюнінг, які пропонується використовувати при розробці освітніх стандартів та освітніх програм у відповідності до Національної рамки кваліфікацій.

Постановка проблеми Освіта і наука у світовому співтоваристві стають інструментом сталого прогресивного розвитку та забезпечення добробуту людей. Освіта перетворюється в суб'єкт суспільного життя, що формує майбутнє країни. Саме тому питання якості вищої освіти є ключовим. В Україні взято курс на високотехнологічний напрям подальшого поступу. Ставка на людський капітал, який би забезпечив інноваційний розвиток держави за рахунок зацікавленої взаємодії вищої освіти, науки, бізнесу і влади, є визначальною.

Прийнятий Закон України «Про вищу освіту» дав початок новому етапу реформування вітчизняної освітньої системи. Закон містить багато норм вже апробованих в європейських університетах, але нових для українських закладів освіти. Однією з основних методологічних засад нового Закону України «Про вищу освіту» є автономія вищих навчальних закладів, зокрема - навчальні заклади, не чекаючи вказівок та інструкцій від управляючих органів, мають самі дбати про зміст освіти та забезпечення її якості. На відміну від діючих галузевих стандартів освіти, які, зокрема, містять переліки компетенцій та нормативних дисциплін, обсяги їх викладання - новий закон передбачає, що нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти формулюватиметься самими закладами освіти. Тому актуальним є питання визначення методології розробки освітніх програм та їх співставлення з усіма законодавчи-

ми актами, що регулюють підготовку фахівців за певними галузями та спеціальностями.

У статті подано стислий огляд методологічних підходів до розробки освітніх програм, зокрема зі спеціальності 226 «Фармація», на основі компетентнішого підходу.

Виклад основного матеріалу. Адекватне конструювання освітніх програм і відповідних кваліфікацій надасть можливість вирішити кілька взаємопов'язаних проблем: по-перше, реально запровадити компетентнісний підхід, а через нього студентоцентризм; по-друге, забезпечити зрозумілість і порівнюваність результатів навчання, набутих компетентностей і кваліфікацій, ступенів; по-третє, підвищити відповідальність за створення власних внутрішніх систем забезпечення якості освітніх програм і кваліфікацій та їх реалізації; по-четверте, досягти гнучкості, оперативності в реагуванні на різноманітні потреби здобувачів і користувачів вищої освіти.

В основі методології побудови нових освітніх програм лежить концепція студентоцентрованого навчання, в основу якої покладено результати навчання.

Концепція студентоцентрованого навчання, в основу якої покладено результати навчання, початково розвинута в США в другій половині XX століття, у сучасній постановці сформована і застосована у Великобританії, Австралії, Канаді, Данії, Швеції, Ірландії та ін. Методологічні основи студентоцентрованого навчання узагальнені в матеріалах проекту Тюнінг, який з практичного погляду призначений для вироблення стратегії та моніторингу результатів упровадження основних цілей та інструментів Болонського процесу.

Основними категоріями студентоцентрованого навчання є компетентності та результати навчання. Згідно з методологією Тюнінг: результати навчання - формулювання того, що, як очікується, повинен знати, розуміти, бути здатним продемонструвати студент після завершення навчання.

Методологія Тюнінга полягає в тому, що результати навчання формулюються в термінах компетентностей, а самі компетентності являють собою динамічне поєднання знань, умінь, навичок і здатностей. Розвиток компетентностей є метою освітніх програм. Компетентності формуються в різних навчальних дисциплінах і оцінюються на різних етапах.

Незважаючи на очевидну близькість вказаних категорій, методологія Тюнінг чітко їх розділяє та визначає основну відмінність між результатами

навчання та компетентностями в тому, що перші формулюються викладачами на рівні освітньої програми та на рівні конкретної дисципліни, а компетентності набуваються особами, які навчаються [1].

Поняття «результати навчання» для викладачів вітчизняних ВНЗ є більш звичним. За традицією, бажані результати навчання формулюються викладачами і подають опис того, що повинні знати й уміти студенти, які опанували певний модуль освітньої програми чи програму в цілому.

Ще однією особливістю результатів навчання є те, що результати навчання підлягають вимірюванню та кількісній оцінці, адже саме на основі одержаних оцінок здобувачу освіти присвоюються кредити та визнають його кваліфікацію.

Кваліфікація - це офіційне визнання того, що здобувач освіти досяг запланованих результатів навчання і набув відповідних компетентностей.

Слід усвідомлювати, що для отримання кваліфікації здобувач вищої освіти має досягти усіх запланованих результатів навчання; поріг позитивної оцінки не повинен базуватися на амбіціях викладачів, а орієнтуватися на найслабшого студента, який на їхню думку заслуговує присудження кваліфікації [2].

У Національній рамці кваліфікацій (НРК) подається опис дев'яти кваліфікаційних рівнів у термінах найважливіших компетентностей, потрібних для виконання особою певних завдань та обов'язків, але без прив'язки до конкретних галузей або професій. НРК надає дуже узагальнені описи освітніх та професійних кваліфікацій. Для того, щоб здійснити перехід на рівень конкретних предметних областей, слід деталізувати необхідні компетентності на базі галузевих рамок кваліфікацій, професійних та освітніх стандартів. Отже, на базі НРК мають розроблятися галузеві рамки кваліфікацій, на їх основі - стандарти конкретних професій і вже потім - відповідні освітні стандарти [3].

Але неможливо розробляти нові професійні та освітні стандарти на основі кваліфікаційних характеристик, оскільки ускладненим є співставлення окремих знань із завданнями та обов'язками, а отже, складно виписувати ті чи інші навчальні дисципліни під конкретні компетентності, якими має володіти здобувач вищої освіти, особливо це стосується дисциплін гуманітарного та окремих дисциплін фундаментального циклу при вивченні яких передбачено формування найбільш загальних компетенцій.

Зважаючи на існуючі проблеми та завдання на увагу заслуговує досвід виконання проекту Європейського Союзу «Tuning Educational Structures in Europe (TUNING)» («Гармонізація освітніх структур в Європі»). В рамках проекту розроблено галузеві рамки кваліфікацій для таких галузей, як гуманітарні науки, мистецтво та соціальні науки. Відповідно до проекту Тьюнінг, компетентності можуть бути поділені на загальні та спеціальні (фахові). Ключовими для здобуття будь-якого ступеня і безпосередньо пов'язаними зі спеціальними знаннями предметної області є спеціальні (фахові).

Нами було проведено опитування щодо значущості загальних компетентностей, запропонованих в проекті Тьюнінг, серед викладачів коледжу та представників роботодавців фармацевтичних підприємств, було зібрано 69 анкет викладачів та 81 анкета представників роботодавців. Серед запропонованих в проекті Тьюнінг 31 загальної компетенції у підготовці фармацевтів наші респонденти найбільш необхідними обрали 12: здатність застосовувати знання на практиці; здатність вчитися і бути сучасно навченим; здатність працювати в команді; знання та розуміння професії; навички використання інформаційних і комунікаційних технологій; здатність до адаптації та дії в новій ситуації; навички міжособистісної взаємодії; прихильність безпеці; здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів); здатність діяти соціально відповідально та громадськосвідомо; здатність працювати автономно; здатність спілкуватися рідною мовою як усно так і письмово. Слід звернути увагу на те, що викладачі поставили знання та розуміння професії на перше місце, тоді як роботодавці визначили цей пункт на третє. Найбільші розбіжності виявилися в оцінці значущості здатності вчитися і бути сучасно навченим - шосте місце у викладачів і перше у роботодавців, здатність використання інформаційних технологій - одинадцяте місце у викладачів і п'яте у роботодавців, здатність працювати в команді - десяте місце у викладачів і четверте у роботодавців. Ці результати свідчать про значне розходження щодо бажаних результатів навчання студентів у груп викладачів і роботодавців.

Для забезпечення системності та ідентичності при описі результатів навчання в проекті Тьюнінг рекомендовано використовувати одну із визнаних класифікацій, зокрема за авторством Б.Блума відповідно до якої передбачено класифікації компетентностей в когнітивній сфері (знання, розу-

міння, застосування, аналіз, синтез, оцінювання); в емоційній сфері (реагування, сприйняття, ціннісна орієнтація, організація та концептуалізація, характеристика системи цінностей); у психомоторній сфері (імітація, досягнення рівня точності, поєднання).

Слід зауважити, що саме на основі визначених і чітко сформульованих компетентностей мають бути описані очікувані результати навчання. Також результати навчання визначаються для освітньої програми та її окремих модулів (навчальних дисциплін, практик тощо).

Висновки Беручи до уваги концепцію студентоцентрованого навчання, методологію Тюнінг, можна визначити такі основні етапи розроблення освітніх програм на основі компетентнісного підходу:

1. Визначення потреби в компетентностях шляхом консультацій з абітурієнтами, педагогічними працівниками, роботодавцями та співставлення компетентностей з чинними галузевими рамками кваліфікацій, професійними стандартами.
2. Визначення переліку основних дисциплін, які формують основу ступеневої програми.
- 3- Формулювання програмних результатів навчання відповідно до ключових компетентностей.
- 4- Визначення кредитного виміру, що відповідає реальному навчальному навантаженню, присвоєнню кредитів кожній дисципліні відповідно до семестрового розподілу навчального року.
- 5- Визначення компетентностей та формулювання результатів навчання за кожною дисципліною, визначення загальних та фахових компетентностей, окреслення результатів навчання для кожної компетентності.
6. Визначення підходів до викладання, навчання та оцінювання результатів навчання.
- 7- Опис програми та їх модулів відповідно до ключових програмних компетентностей, програмних результатів навчання, розподілу кредитів, підходів до навчання та оцінювання.
8. Реалізація, моніторинг і вдосконалення освітньої програми та її компонентів [4].

Отже, сучасний підхід до формування освітніх стандартів та освітніх програм передбачає фокусування на навчальних досягненнях, які й мають стати основою кваліфікації випускника та має забезпечити його конкурентоспроможність і успішність.

Перелік використаних джерел

1. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / Авт.: В.М. Захарченко, В.І. Луговий, Ю.М. Рашкевич, Ж.В. Таланова / За ред. В.Г. Кременя. - К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014- - 20с.
2. Рашкевич Ю.М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти. / Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. - 168 с.
3. Захарченко В. М. Проектування програм навчання у контексті функціонування НРК: компетентнісний підхід та результати навчання <http://www.tempus.org.ua/uk/korysna-informacija/publikacii.html.start=70>.
4. Ю.В. Холін Сучасні підходи до побудови освітніх програм. Методичні матеріали / Холін Ю.В., Кравцов С.О., Маркова Т.О. - ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2014. - 36 с.